

Handläggare
Susanna Nyttell
Telefon: 0850815029

Till
Skarpnäcks stadsdelsnämnd
2020-11-17

Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025

Remiss från kommunstyrelsen, KS 2020/924

Förslag till beslut

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Sammanfattning

Ett förslag till nytt program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation för perioden 2021-2025 har tagits fram av socialförvaltningen i samverkan med bland annat representanter för stadsdelsförvaltningar och civilsamhället. Kommunstyrelsen har skickat förslaget till nytt program på remiss, bland annat till alla stadsdelsnämnder. Programmet innehåller sju mål och till varje mål är indikatorer och aktiviteter kopplade, och ansvariga nämnder utsedda. Förvaltningen ställer sig överlag positiv till förslaget till nytt program, och till att målgrupperna för programmet utökas. Förvaltningen har vissa synpunkter och förslag gällande programmet och några av de indikatorer och aktiviteter som föreslås.

Bakgrund

I stadens budget för 2020 fick socialnämnden i uppdrag att revidera Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck som gäller för perioden 2017-2020. Arbetet har genomförts av ansvariga utredare vid socialförvaltningen i samråd med en referensgrupp som består av olika aktörer inom staden, bland annat tre stadsdelsnämnder. 41 organisationer inom civilsamhället har också fått möjlighet att uttala sig om programmets föreslagna aktiviteter, och ge förslag på nya.

Som underlag till det nya programmet har en rapport tagits fram av Sweco. I rapporten beskrivs det nuvarande programmets svagheter och styrkor, hur väl känt programmet är i staden samt utvecklingsbehov inom området.

Det nya programmet är även tätt sammankopplat med den regionala strategin för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län som tagits fram inom ramen för Operation kvinnofrid 2020. Eftersom målgrupperna för den regionala strategin har utökats har de nya målgrupperna inkluderats även i förslaget till nytt program för staden (se nedan). Det regionala programmet omfattar åtta mål, varav sju finns med i förslaget till nytt program för staden.

Kommunstyrelsen har skickat förslaget till nytt program på remiss, bland annat till alla stadsdelsnämnder. Remissvaret ska vara KF/KS kansli tillhanda senast 2020-11-27.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för individ- och familjestöd och behandlats i förvaltningsgruppen och pensionärsrådet 2020-11-12.

Ärendet

Programmet är indelat i nio avsnitt som beskrivs närmare nedan:

Inledning

I programmets inledning beskrivs bland annat programmets syfte, vision, struktur och målgrupper. Programmets syfte är att förebygga våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation, samt att det upptäcks om det likväl sker. Programmet syftar också till att säkerställa att stöd, skydd och insatser till programmets målgrupper, är samordnat, evidensbaserat och av hög kvalitet, samt adekvat och likställt inom staden. Programmet ska också vara ett stöd i arbetet inom området samt en grund för samverkan inom staden och samråd med andra aktörer.

Programmet innehåller en övergripande vision: *Stockholm är en stad fri från våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.* För att nå visionen har sju mål definierats, vilka beskrivs närmare nedan.

Programmets målgrupper är:

- Barn, unga, vuxna och äldre i Stockholm som har utsatts för våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål eller sexuellt våld oberoende relation.
- Unga, vuxna och äldre i Stockholm som utövar våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck eller köper sexuella tjänster.

I förhållande till tidigare program har målgruppen utökats till att även omfatta personer utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål, personer utsatta för sexuellt våld oberoende relation samt personer som köper sexuella tjänster.

I programmet framhålls att vissa individer och grupper i större utsträckning riskerar att utsättas för våld, och att drabbas hårdare om de utsätts, eftersom gruppen eller individen redan befinner sig i en utsatt situation. Det stöd som erbjuds behöver vara anpassat till olika målgrupper vilket inte alltid är fallet idag. Stadens medarbetare behöver kunskap för att kunna upptäcka våldsutsatta i olika grupper och ge dem ett gott bemötande.

Programmet omfattar alla nämnder och bolag i staden i olika utsträckning, beroende på vad nämnden eller bolaget ansvarar för. Vissa nämnder och bolag berörs främst utifrån sin roll som arbetsgivare medan andra, framför allt socialtjänst, skola och förskola, berörs av många olika mål och aktiviteter.

Arbetet ska ske systematiskt genom samverkan mellan stadens berörda verksamheter, tillsammans med andra myndigheter och civilsamhället, enligt kunskapsbaserade metoder och innefatta tydlig ledning och styrning.

Genomförande och uppföljning

I programmet identifieras ett antal aktiviteter och indikatorer som nämnder och bolagsstyrelser har ansvar för. Arbetet utförs inom ramen för ordinarie planering och uppföljning av verksamheten i ILS. Nämnder och bolagsstyrelser ska i sina verksamhetsplaner precisera hur de kommer att arbeta med och följa upp programmets mål och aktiviteter. Socialnämnden ansvarar för en samlad uppföljning av programmet för hela staden och för en övergripande samordning.

Nämnder och bolagsstyrelser ansvarar för att det finns tillräcklig kunskap i organisationen för att arbetet med programmet ska kunna

genomföras. Socialnämnden ansvarar för att genomföra utbildningsinsatser för förvaltnings- och bolagsledning samt för nyckelpersoner i samband med introduktionen av programmet.

Olika typer av våld som omfattas av programmet

Våld i nära relationer

Våld i nära relationer är olika typer av våld som sker inom ett antal olika relationer – partners, syskon och andra familje- och släktrelationer. Det kan också omfatta exempelvis hemtjänstpersonal och personlig assistans. Det som är speciellt med våld i nära relationer är att den utsatta ofta har starka känslomässiga band till våldsutövaren, vilket försvårar möjligheten till motstånd och uppbrott.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck bygger på traditioner och normer och syftar till att bevara eller återupprätta en familjs heder inför en specifikt definierad omgivning. Överträdelser av normer, framförallt kring sexualitet och relationer, riskerar att mötas med repressalier. Våldets kollektiva karaktär gör att det i många fall finns ett flertal våldsutövare av båda könen och ett flertal utsatta, samt personer som befinner sig i, eller växlar mellan, dessa två positioner.

Prostitution eller sex mot ersättning

Med sex mot ersättning avses i programmet när en person får ersättning i utbyte mot sexuella handlingar. Ersättningen kan innefatta pengar, mat eller materiella saker som mobiltelefon eller cigaretter, eller någonstans att sova. Människor som lever i prostitution är en heterogen grupp som innefattar såväl kvinnor, män och transpersoner. Merparten av de som köper sex är män.

Människohandel för sexuella ändamål

Människohandel för sexuella ändamål innebär att en person genom otillbörliga medel rekryteras, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en individ i syfte att exploatera för sexuella ändamål.

Sexuellt våld oberoende relation

Sexuellt våld oberoende relation kan beskrivas som kränkningar och övergrepp med sexuella förtecken, exempelvis sexuella trakasserier, våldtäkt eller att tvinga någon att utföra sexuella handlingar.

Våldets olika uttryck

I avsnittet beskrivs de olika uttryck som våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och prostitution och

människohandel kan ta sig. I vissa fall skiljer sig formen av våld beroende på om den utsatta är ett barn eller en vuxen eller äldre person. De olika uttryck av våld som beskrivs i programmet är:

- Fysiskt våld
- Psykiskt våld
- Sexuellt våld
- Materiellt och ekonomiskt våld
- Försummelse
- Latent våld
- Våld mot husdjur

I avsnittet redogörs även för vad aktuell forskning visar om hur många som är utsatta för våld i olika åldersgrupper – barn, unga, vuxna och äldre. Likaså beskrivs våldets konsekvenser som ofta är allvarliga, både för de utsattas hälsa och andra livsbetingelser och för deras möjlighet att arbeta eller fullfölja sin skolgång, delta i fritidsaktiviteter och delta i sociala sammanhang.

Våld mellan föräldrar tas också upp i avsnittet. Ungefär tio procent av barnen i Sverige har upplevt våld från den ena föräldern mot den andra, fem procent gör det ofta. Att uppleva våld av och mot sin förälder kan betraktas som psykisk misshandel och kan i många fall vara traumatiskt för barnet.

Viktiga perspektiv

I avsnittet beskrivs ett antal perspektiv som är viktiga att ha kunskap om eftersom de bidrar till att öka förståelsen kring olika behov, vilket ökar möjligheten till mer träffsäkra insatser. De olika perspektiven är:

- Jämställdhetsperspektivet
- Jämlikhetsperspektiv
- Barnrättsperspektivet och principen om barnets bästa
- Rätten till utbildning och möjligheten att bli självständig
- Normmedvetenhet

Programmets mål

I programmet finns sju mål och till varje mål är indikatorer och aktiviteter kopplade, och ansvariga nämnder utsedda. De sju målen är:

1. Stadens verksamheter arbetar våldsförebyggande
2. Våldsutövare har tillgång till återfallsförebyggande insatser utifrån sina behov
3. Stadens verksamheter arbetar aktivt för att upptäcka våldutsatta vuxna och barn samt våldsutövare

4. Våldsutsatta vuxna och barn har tillgång till insatser utifrån sina behov
5. Våldsutsatta vuxna och barn medverkar i brottsutredningar
6. Stadens verksamheter arbetar med systematisk kunskapsutveckling
7. Stadens verksamheter använder metoder och insatser som vilar på evidens och/eller på beprövad erfarenhet

Samverkan

Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation är komplexa samhällsproblem som kräver att många olika aktörer arbetar tillsammans för att motverka våldet.

Intern samverkan och samhandling i staden

Våldsutsatta personer och personer som utövar våld finns inom alla typer av verksamheter i staden. Likaså finns barn och unga som upplever våld hemma eller utsätts för olika former av våld i alla skolor och inom fritidsverksamheter. Det är därför av största vikt att det finns en fungerande intern samhandling i stadens egna verksamheter, däribland socialtjänst, arbetsmarknadsinsatser och skola.

Extern samverkan och samhandling

Det finns flera externa aktörer som staden behöver samverka och samhandla med i arbetet mot våld. Några exempel är länsstyrelsen, polisen, hälso- och sjukvården, kvinnojourer som bedriver skyddat boende och civilsamhället.

Förebyggande arbete

I avsnittet beskrivs olika former av våldspreventivt arbete som syftar till att förebygga, förhindra eller att få våldet att upphöra, genom att stärka skyddsfaktorer och minska riskfaktorer hos individer. Arbetet sker på tre olika preventiva nivåer:

Universell prevention riktar sig till alla – barn, unga, vuxna och/eller äldre och sker innan våldet har skett, till exempel skolans sex- och samlevnadsundervisning, våldsförebyggande program för unga eller samhällsorientering för nyanlända.

Selektiv prevention riktar sig till riskgrupper, exempelvis uppsökande arbete för att nå unga i utanförskap, eller stöd till unga som utsätts för sexuella övergrepp för att motverka framtida självskadebeteende.

Indikerad prevention har fokus på insatser på kort och lång sikt efter att våldet har skett, exempelvis stöd och skydd i den akuta situationen eller återfallsförebyggande arbete för våldsutövare.

Likaså sker arbetet på olika samhällsnivåer: individ, relation, närmiljö och samhälle.

Arbetsgivarperspektiv

Arbetsgivarperspektivet är ett nytt perspektiv som inte har funnits med i tidigare program. Att utveckla stöd till chefer inom staden för att öka medvetenheten, och kunna stötta medarbetare som är utsatta för våld i nära relationer och/eller hedersrelaterat våld och förtryck är ett viktigt uppdrag i staden under kommande programperiod.

Fortsatt behov av kunskapsutveckling

I avsnittet pekas vissa områden ut där det finns särskilt stora behov av kunskapsutveckling inom staden: medvetenheten kring män som utsätts för våld, kunskaper om våldsförebyggande arbete inom exempelvis föräldraskapsstöd, kunskaper om att motivera våldsutövare till att bryta ett våldsamt beteende och kunskaper om de som utsätts för prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Programmet avslutas med en referenslista, där även kopplingar till stadens övriga program samt till olika nationella och internationella styrdokument beskrivs. Slutligen finns två bilagor – i den första beskrivs satsningar inom området under föregående programperiod, i den andra listas de verksamheter inom staden som riktar sig till våldsutsatta och -utövare.

Barnrättsperspektiv

I socialförvaltningens tjänsteutlåtande beskrivs programmets koppling till stadens program för barnets rättigheter och inflytande. En prioriterad fråga i programmet är att stadens verksamheter ska arbeta förebyggande och skydda barn från att utsättas för fysiskt och psykiskt våld, eller hedersrelaterat våld och förtryck.

Jämställdhetsanalys

I tjänsteutlåtandet framhålls att våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel och sexuellt våld oberoende relation i stor utsträckning är uttryck för en ojämlik maktrelation mellan män och kvinnor. Det föreslagna programmet syftar till att stadens arbete mot dessa olika typer av våld ska vara strukturerat långsiktigt och av hög kvalitet, vilket är av största vikt i strävan efter jämställdhet.

Synpunkter och förslag

Förvaltningen ställer sig överlag positiv till förslaget till nytt program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation. Programmet är välstrukturerat och tydligt, både i beskrivningar, analyser och definitioner och när det gäller mål, genomförande och ansvarsfördelning. Det är bra att utvecklingsområden och behov av kunskapsutveckling lyfts fram i programmet. Det är också positivt att programmets giltighetstid har förlängts då det ökar möjligheten till kontinuitet och långsiktighet i arbetet.

Förvaltningen är positiv till att målgrupperna för programmet utökas även till grupper där våldsutsattheten inte är kopplad till nära relation. Till följd av detta ser förvaltningen att det finns behov av förstärkt samverkan inom staden och stöd från centrala funktioner, exempelvis MIKA-mottagningen, för att kunna nå dessa målgrupper och möta deras behov. Förvaltningen ser också positivt på att det intersektionella perspektivet i programmet har förtydligats. Det är av stor vikt att uppmärksamma vissa grupper och individers särskilda utsatthet och behov av stöd utifrån flera faktorer, och att detta ställer krav på kunskap och kompetens bland stadens medarbetare.

I programmet lyfts problemet med att staden har begränsad tillgång till egen statistik, och vikten av att komplettera med underlag från exempelvis brukarundersökningar och fokusgrupper. Förvaltningen föreslår att staden tar fram en gemensam brukarundersökning för att få ett bättre och mer omfattande underlag för kunskapsinsamling och analys av olika insatsers effekt.

Under mål 2 finns aktiviteten ”Erbjuda vuxna och äldre som utövar våld i nära relationer och eller hedersrelaterat våld och förtryck tillfälligt boende i syfte att våldsutsatta ska kunna bo kvar hemma”. Socialtjänsten i stadsdelsnämnderna försöker redan arbeta med sådana lösningar, eftersom det återfinns i Socialstyrelsens handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer. Utifrån det pågående arbetet finns kunskap om att detta ofta är svårt att realisera, och därmed är det även svårt att få kännedom om i vilken utsträckning det bidrar till återfallsprevention. Tidigare utvärderingar av detta arbete har visat på svårigheter att nå resultat. Det beror dels på att bostadsbristen utgör ett hinder för många att ta steget att bryta upp från sin bostad, och dels på att de våldsutsatta i många fall inte vill bo kvar i sin bostad. Vidare kan socialtjänsten enbart erbjuda tillfälliga lösningar,

medan mer permanenta bostadslösningar ankommer på den enskilda själv, vilket i realiteten oftast innebär långa processer.

Under mål 2 finns även indikatorn: ”Andel familjer, där unga har lämnat familjen eller omhändertagits på grund av hedersrelaterat våld och förtryck inom familjen, som fått krisstöd” där förvaltningen bedömer att underlaget på stadsdelsnivå troligen kommer att vara för litet för att kunna presentera ett resultat, av integritetsskäl. Förvaltningen ser även ett behov av att precisera vad som avses med ”krisstöd” i det här sammanhanget.

Under mål 3 finns indikatorn ”Andel enheter, som möter barn, unga, vuxna och äldre, som använder rutinfrågor för att upptäcka våld.” Här ser förvaltningen ett behov av att förtydliga om det enbart är socialtjänstens verksamheter som ska mäta detta eller även andra verksamheter inom stadsdelsnämnderna.

Under mål 6, ”Stadens verksamheter arbetar med systematisk kunskapsutveckling”, finns flera aktiviteter som syftar till att öka medarbetares kunskaper genom olika webkurser med olika inriktningar. I programmet föreslås även att stadens förskolor ska implementera handledningen ”Liten och trygg”. Förvaltningen anser att det finns behov av att även inom andra verksamheter öka kunskaperna om barn som utsätts för våld. Det kan exempelvis ske genom att medarbetare inom staden genomgår det digitala basprogrammet om våld mot barn som tagits fram av Barnafrid, nationellt centrum för kunskap om våld mot barn, vid Linköpings universitet.

Maria Mathiasson Laxvik
Stadsdelsdirektör

Hanna Jakhammer
Avdelningschef

Bilagor

1. Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025
2. Socialförvaltningens tjänsteutlåtande
3. Analys

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Maria Mathiasson Laxvik, Stadsdelsdirektör	2020-10-28
Hanna Jakhammer, Avdelningschef	2020-10-28